

רבה אומר: זה המסתכל בקשת, לפי שיש בה משום מראה כבוד ה', וההסתכלות במראה ה' יש בה משום זלזול בכבודו.⁽¹¹⁾

רב יוסף אומר: זה העובר עבירה בסתר.

ומשנין: לא קשיא.

הא דמצי כייף ליצריה, וכיון שיכול לכפות יצרו, ובכל זאת הוא הולך ועובר בסתר, הרי הוא כדוחק רגלי השכינה, שאומר בלבו: וכי מי רואני!?

והא דלא מצי כייף ליצריה, שאז עדיף שיעבור בסתר, ולא יחלל את ה' בעוברו בגלוי.

תנן התם: אין "מקיפין" בחילול השם, אחד שוגג ואחד מזיד.⁽¹²⁾

ומבאר הגמרא: מאי "אין מקיפין".

אמר מר זוטרא: שאין עושים כחננוני המוכן למכור בהקפה מידי פעם בפעם, ולהמתין משך זמן עד התשלום, אלא משלמים לו את עונשו מיד.

מר בריה דרבנא אומר: לומר, שאם היו חובותיו וזכויותיו שקולים, והיתה כף המאזניים של דינו שקולה, ובין העבירות היתה עבירה של חילול ה', הרי היא מכרעת את כף המאזניים לרעתו.⁽¹³⁾

תנו רבנן: לעולם יראה אדם עצמו כאילו מ-ב חציו חייב וחציו זכאי. דהיינו, כאילו כל מעשיו שקולים. ולכן, אפילו אם עשה מצוה אחת בלבד, אשריו, לפי שהכריע עצמו בעשיית המצוה הזאת לכף זכות.

ומאידך, אם עבר עבירה אחת, אוי לו, שהכריע את עצמו לכף חובה. שנאמר [קהלת ט] "וחוטא אחד, יאבד טובה הרבה".

דהיינו, בשביל חטא יחידי שחטא, אובד ממנו טובות הרבה, שאינן מכריעות את דינו לטובה, אלא אדרבה, חטא יחידי זה, מכריע את גורלו לחובה.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לפי היות שהעולם בכללותו נידון אחר רובו, אחר מעשיהם של רוב האנשים בעולם, אם הם זכאים או חייבים, וכמו כן גם היחיד נידון אחר רובו, אחר רוב מעשיו, אם הוא זכאי או חייב, הרי יש לו לאדם לחשב, שאם עשה

שימת הלב! ועל כך הוא מזיד ולא שוגג, והוסיף עוד, שלכן נפרעין ממנו בגלוי.

13. ולפי זה מבאר רש"י כי "מקיפין" משמעותו קירבה כדי לעיין אם הדברים דומים. והיינו אין "מקיפין" בחלול ה', שאם היו כפות המאזניים דומות ושוות במשקלן, אין הן נשארות בדמיוןן זו לזו, אלא עבירת חילול ה' מכרעת ביניהן לצד השלילה.

11. ריטב"א כאן, ועיין רש"י בחגיגה. והוסיף הריטב"א שלחכמי האמת יש בביאור ענין זה סוד גדול.

12. ביאר רבינו יונה [אבות ד ד], שאין העונש על השוגג כמו על המזיד, אלא שהחמירו כאן אפילו על השוגג משום שחייב האדם לשים על לבו שלא יבוא לידי חילול ה' אפילו מבלי משים, וכיון שלא שם לבו ומתוך כך אירע חילול ה', הרי הוא חייב על חילול ה' מתוך אי

מצוה אחת, אשריו, שהכריע בעשיית מצוה יחידה, גם את עצמו, וגם את כל העולם, לכף זכות.⁽¹⁾

עבר עבירה אחת, אוי לו, שהכריע את עצמו, ואת כל העולם לכף חובה. שנאמר "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה". מלמד הכתוב כי בשביל הטא יחיד שיעשה אדם זה, אבד ממנו, ומכל העולם, טובה הרבה.⁽²⁾

רבי שמעון בן יוחי אומר: אפילו אם היה האדם צדיק גמור כל ימיו, ומרד באחרונה, איבד את

הראשונות. שנאמר [יחזקאל לג] "צדקת הצדיק, לא תצילנו ביום פשעו".

ואפילו רשע גמור כל ימיו, ועשה תשובה באחרונה, אין מזכירים לו שוב רשעו. שנאמר "ורשעת הרשע לא יבשל בה ביום שובו מרשעו".

ותמהה הגמרא, מדוע מפסיד הצדיק החוטא לגמרי את זכויותיו בעבר? והרי גם אם אינו נחשב עתה כצדיק, עדיין אינו צריך להחשב כרשע, שהרי אין רוב מעשיו עוונות, ואם כן, וניהוי, מדוע שלא יהיו זכויותיו ועוונותיו של צדיק שמרד, כמחצה עונות ומחצה זכויות?

אמר ריש לקיש: כאן מדובר בתוהא, שהוא מתחרט על הראשונות, שהיות והוא מתחרט על קיום המצוות, הוא מפסיד את שכוך.⁽³⁾

מתניתין:

כל שישנו במקרא ובמשנה ודרך ארץ⁽⁴⁾, לא במהרה הוא חוטא. שנאמר [קהלת ד] "והחוט"

המשולש, לא במהרה ינתק".

וכל שאינו לא במקרא, ולא במשנה, ולא

1. המכתב מאליהו פירש על פי זה את המדרש בקהלת רבה [המובא גם בתחילת ספר מסילת ישרים] "תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי".

2. הרמב"ם בפרק ג מהלכות תשובה מבאר שאין השיקול נערך לפי מנין הזכויות והחובות אלא רק לפי ערכם, כי יש זכות השקולה נגד כמה עוונות, ומאידך יש עבירה השקולה כנגד כמה מצוות, והשיקול הוא לפי דעתו של "אל דעות", והוא היודע האין עורכים הזכויות כנגד העוונות.

3. בקובץ הערות [ביאורי אגדות סימן ג] הקשה מכאן על דברי המסילת ישרים בפרק ב, הסובר כי זה שחרטת האדם ממעשיו הרעים עוקרת את המעשה כאילו לא נעשה, הוא רק "לפנים

משורת הדין", מכח החידוש שבתשובה, היות ומעיקר הדין לא יתכן לעקור למפרע מעשה רע שעשה האדם. ואילו מכאן מוכח, שאפילו מעשה טוב נעקר כאשר מתחרט האדם על מעשיו הטובים, ומוכח שאין העקירה חידוש בתשובה, אלא היא סברא מעיקר הדין.

והביא את תירוצו של החפץ חיים, שבתשובה מאהבה אכן נעקר המעשה מעיקר הדין כמו שנעקר מעשה טוב כשתוהה על קיומו, והחידוש שבתשובה נעקר המעשה לפנים משורת הדין הוא רק במי ששב מיראת העונש בלבד. והוא עצמו חילק שצדיק התוהה על הראשונות מפסיד רק את קיום המצוה מחמת רצון ה', אך הזכות על קיום המצוה עצמה נשאר לו. עיין בדבריו.

4. שנוהג במידות טובות בעצמו, וביחסו עם

בדרך ארץ, אינו מן היישוב, שאין לו חלק בישובו של העולם, וראוי לשולחו למקום שאין בו ישוב.⁽⁵⁾

גמרא:

אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: למה [לאיזה דבר] הצדיקים [המתיסרים מצרות] נמשלים בעולם הזה?

לאילן שכולו עומד במקום טהרה, ונופו, ענף אחד מענפיו, נוטה למקום טומאה.

אם נקצץ מהאילן נופו, הרי מעתה כולו עומד במקום טהרה.

כך הקב"ה, מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה, ובכך הם נפרעים ממקצת עוונות שבידיהם, כדי שיורשו העולם הבא כשהם נקיים לחלוטין.

שנאמר בספר איוב [פרק ח] "זהיה ראשיתך מצער, ואחריתך ישנה מאד".

ולמה רשעים דומים בעולם הזה? לאילן שכולו עומד במקום טומאה, ונופו נוטה למקום טהרה. נקצץ נופו, כולו עומד במקום טומאה.

כך הקב"ה, משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה, כדי לטורדן ולהורישן למדרונה התחתונה. שנאמר "יש דרך ישר לפני איש, ואחריתה דרכי מות".

ומביאה עתה הגמרא את הדיון בין חכמי ישראל מה גדול ממה, תלמוד תורה או מעשה:

וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתזה בלוד, נשאלה שאילה זו בפניהם: תלמוד גדול ממעשה, או מעשה גדול מתלמוד?

נענה רבי טרפון, ואמר: מעשה גדול.

נענה רבי עקיבא, ואמר: תלמוד גדול!

נענו כולם, ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה, וכל הלומד תורה זוכה לכך שיהיו שניהם בידו.

תניא, רבי יוסי אומר: גדול תלמוד, לפי שהוא קדם למצות חלה ארבעים שנה, שהרי בתלמוד תורה הצטוו בשעת נתינת התורה עם צאתם ממצרים, ואילו בחלה התחייבו רק בבואם לארץ. והוא קדם לתרומות ולמעשרות המשום וארבע שנה, שהתחייבו בהם רק לאחר שבע שנים של כיבוש ועוד שבע שנים של חלוקת הארץ. וקדם לשמיטים ששים ואחת שנה, לפי שהתחייבו בשמיטה רק לאחר שמנו שבע שנים לאחר כיבוש הארץ וחלוקתה, וקדם ליובלות מאה ושלוש שנים.⁽⁶⁾

ותמהה הגמרא: וכי ליובלות קדם התלמוד רק מאה ושלוש שנה? והרי לפי סדר השנים המבואר בבביתא, מאה וארבע הויין! [104=50+14+40]

הבריות. ועיין רש"ש.

5. תפארת ישראל.

6. ומיד תשאל הגמרא שצריך להוסיף למנין שנה נוספת.

ומשנינן: קסבר התנא הזה כי יובל, מתחילתו הוא משמט. (7)

וכשם שהלימוד קודם למעשה, כך דינו של אדם על לימוד תורה קודם לדינו על המעשה. וכדרכי המנונא.

דאמר רב המנונא: אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה, שנאמר "פוטרי מים, ראשית מדון".

והיינו, שהתורה נמשלה למים, ו"פוטרי" משמעותו תחילה, ו"מדון" משמעותו דין.

וכשם שדינו של האדם על לימוד תורה הוא קודם לדינו על המעשה, כך שכרו על לימוד תורה קודם למעשה.

שנאמר "ויתן להם ארצות גוים, ועמל לאומים יירשו, בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו".

וה"שמירה" היא שינון המשנה, כמבואר לעיל, ל א.

שנינו במשנה: כל שאינו לא במקרא ולא במשנה אינו מן הישוב.

אמר יוחנן: ופסול אדם שכזה לעדות, שאינו מקפיד על עצמו, ואינו מחשיב את מעשיו ודבריו, אלא מזלזל בהנהגתו, ואי אפשר לסמוך עליו שיגיד אמת.

תנו רבנן: האוכל בשוק, הרי זה דומה לכלב. ויש אומרים, פסול לעדות, היות והוא מזלזל בעצמו. (8)

אמר רב אידי בר אבין: הלכה כיש אומרים.

דרש בר קפרא: רגזן לא עלתה בידו אלא א-א רגזנותא. והיינו, שלא הרויח דבר, אלא רק הפסיד את כחש גופו.

ואילו לאדם טוב, מטעימים אותו מפרי מעשיו.

וכל אדם שאינו לא במקרא, ולא במשנה, ולא בדרך ארץ, נדור הנאה ממנו!

לפי שאם אינו באחד מהם, הרי אינו מתעסק אלא בליצנות, ומאדם כזה חייבים להתרחק. שנאמר בתחילת ספר תהילים, אשרי האיש אשר: "ובמושב לצים לא ישב".

ואילו מושבו של אדם זה הוא מושב לצים:

הדרן עלך האשה נקנית

7. והיינו, שמיד בתחילתו יוצאים העבדים

לחרות [ביום הכיפורים], וחוזרות השדות לבעליהן, ולכן לא מנה התנא אלא מ"ט שנה עד היובל הראשון, אך לגבי שמיטה, כיון שאין שמיטת כספים נוהגת אלא בסופה, מנה התנא את כל שבע השנים עד למועד שנת השמיטה הראשונה, לפי שרק אז חלו כל דיניה [הכוללים

8. והתוספות הביאו שלש שיטות ראשונים: ר"ח ביאר שאינו נפסל אלא אם חוטף ואוכל דבר פחות משה פרוטה. הר"ר אליהו מבאר שטועם מעט מהמוכרים כאילו מתכוין לקנות. ורבינו תם מבאר שאוכל השוק סעודת פת.